

а кредитору – отримати заставне майно позичальника у разі несвоєчасного погашення суми заборгованості за кредитом. Метою проведення даного виду страхування є захист майнових інтересів фінансово-кредитної установи, яка здійснює кредитування фізичних та юридичних осіб, страхувальників, пов'язаних з володінням, користуванням та розпорядженням заставним майном. Об'єктом страхування є заставне майно, яке передається банку у заставу й належить, як правило, страхувальнику на правах власності або оренди чи лізингу. Страхова сума встановлюється за обоюсторонньою згодою сторін у межах дійсної вартості майна (при розрахунку страхового відшкодування буде враховуватись амортизація) або у розмірі повної відновлювальної вартості (у такому разі розрахунок страхового відшкодування буде здійснюватись без врахування амортизації).

При укладанні страхових договорів з усіх видів страхування кредитних ризиків особливу увагу слід приділяти кредитоспроможності позичальника. Під кредитоспроможністю розуміють наявність у суб'єкта господарювання передумов, необхідних для отримання кредиту, та здатності повернути наданий кредит у строк. Саме тому висновок про кредитоспроможність роблять на основі аналізу: ретельності розрахунків за раніше отримані кредити; поточного фінансового стану; здатності мобілізувати за необхідності грошові засоби з різних джерел, тобто рівня ліквідності. Банк, приймаючи рішення про надання кредиту, визначає ступінь ризику, який він готовий взяти на себе, та розмір кредиту, який може надати.

Подальший розвиток фінансово-кредитних інституцій потребує удосконалення механізму страхового захисту як позичальника, так і кредитора. У цьому контексті кредитні установи зацікавлені у наданні їм гарантій щодо майнової відповідальності страховика за несвоєчасне або не у повному обсязі погашення заборгованості страхувальника. У свою чергу страхувальник, укладаючи договір кредитного страхування, повинен мати впевненість у здатності страховика розрахуватися з кредитором у разі неплатоспроможності страхувальника.

Безперечно позитивним фактом є те, що з 1 липня 2020 року Національний банк перейняв на себе ще й функції регулятора ринку небанківських фінансових послуг і став мегарегулятором, який слідкує за перетіканням фінансових ресурсів, особливо всередині фінансових, фінансово-промислових, банківських груп та транснаціональних компаній. Отже, для ефективної взаємодії банків та страхових компаній в Україні вже створено систему державного регулювання, яка може здійснювати нагляд одночасно за банками та страховими компаніями.

УДК 330.3.368

Т.В. Яворська,

д.е.н., проф., проф. кафедри банківського і страхового бізнесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка
tetyana.yavorska@lnu.edu.ua

РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ

В Україні фінансовий моніторинг як форма державного регулювання об'єднала традиційні організаційно-правові методи боротьби із фінансовими зловживаннями з новими інститутами та інструментами фінансово-превентивного характеру. Внесення законодавчих ініціатив, зміна підходів у боротьбі, реалізація конкретних заходів щодо співпраці з відповідними органами влади, запровадження сучасних інформаційних ресурсів є тими заходами, які формують систему фінансового моніторингу вітчизняних страхових компаній.

Фінансовий моніторинг страхових компаній здійснюється з метою розроблення і застосування економічних механізмів гальмування, блокування схем пов'язаних із

відмиванням коштів, фінансування тероризму та фінансування зброї масового знищення. Ризик-орієнтований підхід – визначення (виявлення), оцінка (переоцінка) та розуміння ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування зброї масового знищення, а також вжиття відповідних заходів мінімізації таких ризиків залежно від їх рівня.

Основні організаційно-правові засади здійснення фінансового моніторингу викладено у Законі України “Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення” № 361-IX від 06.12.2019 [1] та низці нормативно-правових документів, зокрема у Постанові Правління Національного банку України «Про затвердження положення про здійснення установами фінансового моніторингу» №107 від 28.07.2020 р. [2].

Організовуючи систему фінансового моніторингу страхові компанії, мають дотримуватися відповідних засад:

- визначити ризик-орієнтований підхід у внутрішніх документах з урахуванням рекомендацій Національного банку України;
- здійснювати оцінку (переоцінку) ризиків, у тому числі тих, що характерні діяльності страхової компанії;
- підтримувати в актуальному стані інформацію щодо оцінки ризиків страхової компанії (ризик-профіль суб'єкта первинного фінансового моніторингу), та ризику своїх клієнтів так, щоб розуміти ризики, що становлять для страховика такі клієнти (ризик-профіль клієнтів);
- розробляти критерії ризиків з врахуванням типологічних досліджень у сфері запобігання та протидії, підготовлені Державною службою фінансового моніторингу та оприлюднені нею на своєму веб-сайті, результати національної оцінки ризиків, а також рекомендації Національного банку України;
- здійснювати належну перевірку нових клієнтів, а також існуючих клієнтів;
- забезпечувати виявлення, зокрема з використанням системи автоматизації, страхових послуг, що підлягають фінансовому моніторингу, до початку, у процесі, у день виникнення підозри, після надання страхової послуги або під час спроби її надання чи після відмови клієнта від її проведення.

Ризик-профіль страхової компанії визначається такими основними чинниками:

- характером та масштабами діяльності страховика;
- видом клієнтів та їх ризик-профіль;
- страховими продуктами, послугами та каналами їх продажу;
- географічним розташуванням страхової компанії, географічним розташуванням держави реєстрації клієнтів.

Аналіз й оцінка ризиків страховими компаніями забезпечують структурування доступної інформації про загрози, вразливості та можливі наслідки прояву ризиків. При цьому основна увага в оцінюванні ризику відмивання доходів полягає у виявленні та дослідженні вразливих зон, які можуть бути використані злочинцями.

Страхові компанії як суб'єкти первинного фінансового моніторингу зобов'язані у своїй діяльності застосовувати ризик-орієнтований підхід щодо клієнтів, враховуючи відповідні критерії ризиків:

- вид послуг, що клієнт отримує від фінансового посередника (страхової компанії). Ці критерії, притаманні відповідній послугі страхової компанії. Під час розроблення власних критеріїв ризику необхідно урахувати рівень прозорості та складності фінансової послуги; потенційну суму (оборот) коштів, що може бути використана клієнтом за допомогою послуги;
- спосіб надання (отримання) страхових послуг – це критерії, притаманні каналу постачання страхової послуги. Страховою компанією повинні враховуватися такі критерії ризику: до процесу ідентифікації та верифікації клієнта залучені агенти, що не є суб'єктами первинного фінансового моніторингу; використовувався інструмент покладання для

ідентифікації та верифікації клієнта; надання страхових послуг ґрунтується на технологічних рішеннях;

- географічне розташування держави реєстрації клієнта або установи, через яку він здійснює передачу (отримання) активів. Це критерії ризику, притаманні співпраці між страховою компанією та клієнтом, який пов'язаний із державою, у якій економічні, соціальні, правові чи політичні умови можуть спричинити високий рівень ризику.

Під час розроблення власних географічних критеріїв ризику страховій компанії необхідно врахувати:

- 1) державу (територію) резидентності, громадянства, реєстрації, місцезнаходження клієнта, його кінцевих бенефіціарних власників і ключових контрагентів клієнта;
- 2) державу (територію), у якій здійснюється основна господарська діяльність клієнта;
- 3) державу (територію) походження клієнта, його кінцевих бенефіціарних власників та державу (територію), у якій вони мають суттєві особисті або ділові зв'язки;
- 4) держави (території), що віднесені Кабінетом Міністрів України до переліку офшорних зон; що віднесені до переліку держав, що не виконують рекомендації FATF (чорний список); що мають стратегічні недоліки у сфері ПВК/ФТ відповідно до заяв FATF (сірий список); що визначені Європейською комісією як країни із слабкими режимами ПВК/ФТ; яким притаманний підвищений ризик корупції; яким притаманний підвищений ризик фінансування тероризму.

У своїй практичній діяльності та при розробленні внутрішніх документів страхові компанії мають керуватися й результатами національної оцінки ризиків, серед яких вагомий вплив мають: високий рівень корупції, високий рівень офшоризації та тінізації національної економіки, неефективне розслідування злочинів.

Отже, у новій системі фінансового моніторингу боротьба здійснюється не лише санкціями, а й змінами у підходах, зокрема в застосуванні ризик-орієнтованих механізмів гальмування і блокування розвитку тіньових схем у діяльності страхових компаній.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20> (дата звернення 19.03.2023).
2. Про затвердження положення про здійснення установами фінансового моніторингу: Постанова Правління Національного банку України від 28.07.2020 р. №107. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0107500-20> (дата звернення 19.03.2023).